

Sõjaasjanduse
ajakiri

SÕDUR

Kindralstaabi
Walitsuse wälja-
anne

Ilmub kord nädalas.

TOIMETUS JA TALITUS:

Tallinn, Pagarit tän. № 1, tuba 25-a
(Sõjaministeeriumi majas).
Awatud kella 8— $\frac{1}{2}$ 16.
Telefon 1-63 (Sõjawäe keskjaamast).

TELLIMISE HIND:

Aastas Mk. 300
Poolaastas „ 150
Weerandaastas „ 75
Üksiknummer 15 marka.

KUULUTUSTE HIND:

$\frac{1}{1}$ lehekülge Mk 3600
 $\frac{1}{2}$ „ „ 1800
 $\frac{1}{4}$ „ „ 900
 $\frac{1}{8}$ „ „ 450
 $\frac{1}{16}$ „ „ 250

№. 17.

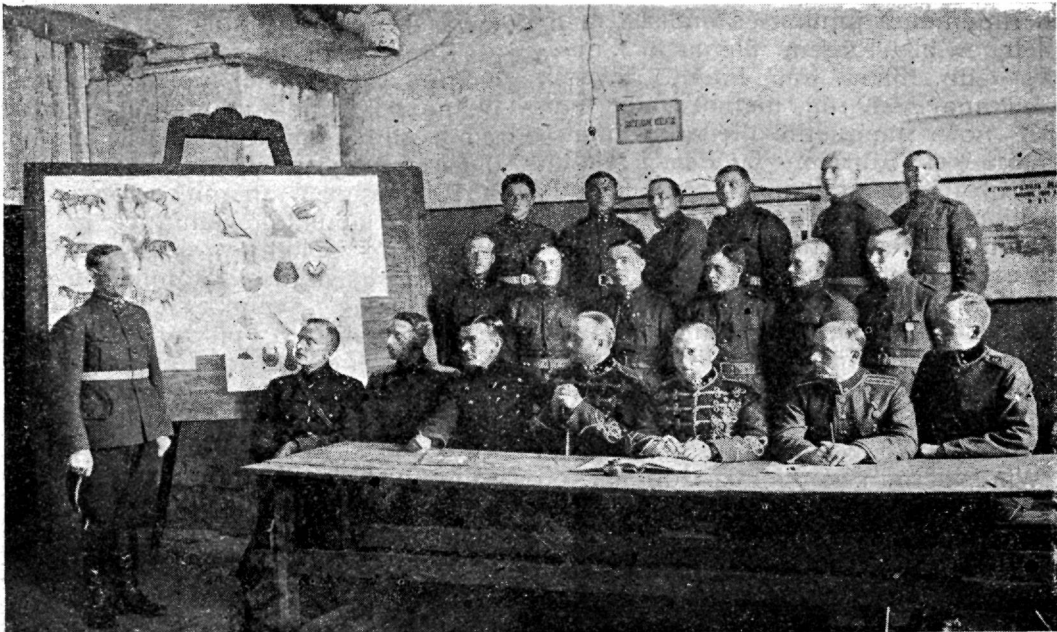
Laupäewal, 26. aprillil 1924.

VI aastakäik.

SISU:

Oskar Kurwits: I Eesti rügement. — O. J.: Sõjawäe majandusühisused. — J. J.: Arenegu laul ja mäng meie kaitsewäes. — K. Kirschbaum: Logelemine ja seaduslik alus. — Wabadusristi kawalerid: Kolonel A. Wahtramäe ja alam-kapten Th. Rõuk. — Ametlikud teated. — Merewäe ohwitseride kuld mütsinokkadest. — Wäljamaa sõjawäed. — Bibliograafia.

Üksiku eskadroni ratsastajate kursuse lõpukatsed.

Katsekommissjon ühes kursuse lõpetajatega hipoloogia katsel.

I. Eesti rügement.

(Tallinn 12. IV. 17 — Haapsalu 13. IV. 18).

(Järg).

Rügement Haapsalus. Wõitlus enamluse ja korralagedusega.

Niipea kui esialgne ärewus raugenud, asuti kohe rannakaitseks tarwiliste kindlustustööde tegemisele ja rügemendi wangi langenud üksuste uuesti formeerimisele, milleks „marsipataljon“ ära kasutati. Töö edenes kiiresti, sest rügementi oli siiski wõrdlemisi hulk mehi järele jäänud. 24 okt. on nimekirjas 3293 meest, neist: al.-lipnikke 3, weltweebliid 11, wan.-allohwitseri 58, noor.-allohwitseri 140, kapralid 199, wan. ja noor. kirjutajaid 21, welskerid 24. Hatged, komandeeritud, puhkusel wiibijad jne. mahaawatud, oli kohal 2612 m. Pääle selle kuulus rügemendi koosseisu weel ratsakomando (277 m.), kes 31 aug. saadik Tallinna kindluse staabi käsutusse oli komandeeritud.

Juhtiwas koosseisus sündisid lühikese aja kestwusel mõned tähtsad muutused. Kol. Tõnisson määrati 4. okt. „eelgrupi“ — kõikide Haapsalu piirkonnas asuwate wägede — ülemaks, kuid ühtlasi leidis ta mahti rügemendi juhtimises endiselt energiliselt tegew olla. Rüg. ülema k. t. määrati kol.-leitn. Kiiker. Kol. Põdder läks 6. okt. Tallinna Eesti rüg. ülemaks, kust aga juba 27 now. rügemendi ülemaks tagasi tuli, kuna kol. Tõnisson 6 dets. rajatud Eesti diwiisi brigaadiülema kohale kutsuti. Rüg. ülema abiks määrati wähe hiljem kol. Seiman. Pataljonide ülemateks olid: esimeses al.-kapten Kann (hiljem al.-kapten Luiga), teises al.-kapten Wremann, kolmandas al.-kapten Wahtramäe. Kuni Eesti diwiisi asutamiseni kuulus rügement 45. diwiisi, mille staap asus Paliwera mõisas.

Kuna wahekord 45. diwiisi wäeosadega (177. Irboska, 178. Wõnnu, 179. Ust-Dwinski, 180. Windawi rüg.) wõrdlemisi sõbralik, oli see seda waenulisem pisut kaugemal, pääsjalikult Kasari jõe ümbruskonnas asuwate 118. diwiisi osadega, kes tõeliselt küll rohkem osutusid korralagedateks rööwbandedeks, olles sel alal omandanud ülemaalse kuulsuse. Elanikkude seisukord muutus selle tõttu otse wäljakannatamatuks. Ainult 1. E. rügemendi energiline waheseegamine päästis seekord Haapsalu linna ja Läänemaa suuremast õnnetusest. Eestlaste, „Eesti kasakate“ (nii hüüdsid wenelased mõnel pool 1. E. rüg. mehi) püssitääke kardeti. Kui kord üks

Wene rügement Haapsalusse tahtis marsida, lootes sääli rikkamat saaki leida kui juba rüüstatud waeses maakonnas, siis jatkus 1. rügemendi ühe kompanii wastusaatmisest, et teda iga ilmakaare poole laiali pillata. Korrakaitseks oldi sunnitud 1. E. rügemendi osasid ka maakonda mitmesse kohta paigutama. Ja seda mitte ainult Läänemaal, waid kaugemalgi. Nii saadeti detsembri kuu keskpaigas 4. kompanii Wiru maakonda Samma mõisa, kus wenelased samuti elanikkudele liiga tegid; üks kompanii paigutati julgeoleku kaitseks Tallinna. Tuli ette ka sõjariistus kokkupõrkeid surmajuhtumistega.

45. diwiisi auks peab tunnistama, et sääli wäärnähtusi wõrdlemisi wähe ette tuli ja et diwiisi 1. E. rügementi wõitluses korralagedusega moraalselt toetas. Iseäranis tuleb seda diwiisi komitee suhtes alla kriipsutada. Üldse oli säält poolt seljatugi kindel. Kui näiteks Tallinna enamlised wõimumedhed ka Haapsalus sold. ja töö. nõukogu tahtsid lahti Jüüa, 1. rügement seda aga teha ei lubanud, siis ühines eitawa seisukohaga kohe ka diwiisi komitee.

Rügemendi sisemisse elusse-olusse ei wõinud iseenesestki mõista mõjuta jääda üldine poliitiline konjunktuur, waid see pidi siingi paratamatult wastukõla leidma, kuigi üldisest reeglist täitsa erinewal kujul.

Oli parajasti enamluse tõusuaeg. Wäärind oli lõpulikult lõhutud ja sõjawägi muudetud poliitilise klassiwõitluse tallermaaks. Igasuguseid komiteesid tekkis kui seeni pääle wihma, kes ööd-päewad koosolekuid pidasid, resolutsioone septsitsid jne. Ei lepitud ainult sellega, waid hakati segama rahwuslistesse asjadesse. Sündis see osalt meie oma enamlaste soowil ja kaasabil, kes ainult sel teel wõimalust nägid wõimulepääsemiseks. Nii kiskusid Tallinnas wõõrarahwusline soldatite ja tööliste nõukogu ja nende jõule tugenew enamline „Eestimaa Täidesaatew Komitee“ kõik wõimu oma kätte. Tartus jälle tikkusid esimest wiilulit mängima enamlised Läti kütid. Asi läks riikaugele, et 15. now. Aj. Eesti Maapäew wägiwaldselt laiali aeti ja Eesti Asutawa kogu walimiste eeltööd katkestati. Kubermangu kommissaril Poskal wõeti tegutsemise wõimalus, Tartus arreteeriti abikommissar Parts, maakonna walitsuse esimees Jans jne. Igal pool walitses kõige julmim wägiwald. Jõu-

lise ülekaalu vastu, mille moodustasid Eesti enamlased ja Wene sõjawäelased, olid Eesti rahvuslised ringkonnad täitsa abitud.

Nagu saareke meres püsis veel 1. E. rügement Haapsalus, kuhu enamline võim end, kõigi katsete päale vaatamata, laiutada ei suutnud: rügement oli ja jäi truuks ainult Eesti Maapäewale. Kõige selgemini peegeldub rügemendi meelsus ja rahvusline waim wastuwõetud otsustes.

Maapäewa wägiwaldse laialisaatmise päale reageeris rügemendi komiteede üldkoosolek 18. now. järgmise resolutsiooniga:

„1. Eesti rügement: 1) jääb oma endiste otsuste juure 14. now. s. a., Eesti Maapäewa ainumaks kõrgema wõimu esitajaks Eestis Asutawa Kogu kokkukutsumiseni tunnistades, 2) awaldab Maapäewa laialisaatmise kohta kõige waljemat protesti, 3) mõistab rahwa esitajate kallal toore wägiwalla tarwitamise kõige karedamalt hukka, ja 4) on walmis Maapäewale tema töö edasijatkamiseks kindlat kaitset ja tuge pakkuma.“

Mõni päew hiljem järgneb täiendaw resolutsioon: „1 Eesti rügement palub Eesti Ajutist Maawalitsust Haapsalu asuda, kui ta seda wõimaliku ja tarwiliku leiab olewat, ja töötab oma kaitset ja tuge igasuguse wägiwalla ja töotakistuse vastu, lootes teiste Eesti rügementide ühistunde ja toetuse päale.“

23. nowembril räägitakse veelgi kategoorilisemat keelt:

„Tartu sündmusi ära kuulates, wõttis 1. Eesti rügement järgmise resolutsiooni vastu:

1) koosolijad ei luba ühelgi wõõral rahwal meie sisemistesse asjadesse tungimist;

2) awaldawad waljut protesti wägiwalla vastu, mis Tartus toime pandud;

3) nõuawad selle rutulist likwideerimist ja arreteeritud isikute wabakslaskmist;

4) ja saawad nende nõudmiste mittemäitmise korral jõuga wälja astuma, teiste Eesti sõjawäeosade toetuse päale lootma jäädes.“

Enamliste wõimumeestele muidugi oli rügement pinnaks silmas. Wõeti siis ka kõik abinõud tarwitusele rügemendi ühtluse ja meelsuse lõhkumiseks. Kõigepäält katsuti õnne awaliku agitatsiooniga. Algas oli aga üsna õnetu. 8. now. korraldati Haapsalu kuursaalis miiting. „Külakosti“ pakkuma olid sõitnud Tallinnast „Täidesaatwa komitee“ liige Kulikow ja „Sõjarewolutsioonilise komitee“ liige E. Meister.

Lõppes sellega, et koosolek sõdurite poolt katkestati ja kõnelejaid läbi peksta taheti. Ainult kiire tagaukse kaudu põgenemine päästis mehed wõrdlemisi wäikeste kriimustustega. Samuti halvasti käis hiljem ühe teise Tallinna „seltsimehe“ käsi, kes õlalappide kandmise kohta haawawaid märkusi julges teha. Rügemendis kanti nimelt endiselt õlalappe, kuna need igalpool mujal suure wihawaenuga maha olid wõetud. 1. rüg. õlalappidega wõis aga isegi Tallinnas julgesti liikuda. Pole naljapala, waid tõsiasi, et ühes Wene wäeüksuse ametlikus õlalappide kandmise keelus, sekelduste ärahoidmiseks, tähendatud oli, et „Eesti kasakad“ (s. t. 1 E. rüg. sõjawäelased) selle reegli alla ei kuulu.

Nähes, et awalik kihutus siiski soowitawat wilja ei kannud, asuti salajasele, sisemisele urgitsemistööle. Rügementi poetati terve rida mõtteosalisi, kes ajajooksul wastuwõtlikumat pinda pidid walmistama. Kihutustööd juhtiwaks keskkohaks kujundati Haapsalu soldatite ja tööliste nõukogu, keda wiimaks ikkagi, rügemendist mitteolenewatel põhjustel, Tallinnast kohale saadetud sms. Treufeldti juhatusel tööle suudeti panna. Ka komandeeriti terve salkkond palgalisi agitatooreid Haapsalusse. Wastaste käes peitus veel teraw sõjariist kõikwõimuliste Tallinna komiteede ja nõukogude näol, kuna rügement igasuguse warustuse saamise jne. suhtes nimetatud asutustest olenew oli. Ning seda surwesõjariista ei jäetud muidugi igal parajal wõimalusel kasutamata. Ainult wäliste korralduste-ettekirjutuste ja järjekindla surwe mõjul tekkis rügemendis näiteks komisari instituuat ja ohwitseride walimise küsimus. Mujal oli see seaduslikul alusel läbi wiidud ning 1. rügement ei tohtinud olla erandiks, wastasel korral ähwardati rügement lihtsalt nälga jätta. Ka need abinõud ei annud enamlastele kuigi suuri tagajärgi, waid tekitasid ainult rügemendi sisemises elus elawust, mis aga siiski poliitilisi huwisid ja wõitlust, nagu Wene wäeosades, kunagi esiplaanile ei nihutanud. Rügemendi lõhkumiseks organiseeritud kihutustööle wastati plaanikindlalt samasugustie wastuabinõudega. See töö lasus rügemendi ülema ligemal osawõtmisel ohwitseride kogu õlgadel. Wiimane moodustas haruldases üksmeeles ja sõbralikkuses kokkuliitunud ühise teguwõimsa pere, kus ei tuntud lahkkelisid ja kus olid wäljakuunenud oma kindlad traditsioonid.

Organisatsioon iseendast oli hästi kujundatud, ja kooskõlas juba warem wastu-

wõetud põhikirja ja kodukorraga. Uusi liikmeid kogusse wõeti ainult hääletamise teel. Kogu eesotsas seisis juhatus. (Selle wiimane koosseis oli: esimees — kol. A. Seiman, abiesimees — kapten K. Parts, sekretär—leitnant O. Kurwits, kassahoidja — kapten O. Mamers, liikmed: kapten O. Luiga, kapt. A. Irw, al.-kapten Th. Rõuk, kol.-leitn. H. Kurwits, kapten J. Poopuu, kapten J. Puskar. Aukohtu liikmeteks olid kol. A. Seiman, kapt. Irw, kapt. J. Puskar, leitn. O. Kurwits, kapt. K. Parts, al.-kapt. Th. Rõuk).

Ohwitseride kogu wõttis elawalt ja juhtiwalt osa kõigist esile tekkinud päewaküsimustest. Mitte üheski asjas ei jätetud sõdurid täitsa omaette, waid püüti teha selgitustööd, milleks iga paras juhus ära kasutati. Iseäranis peeti silmas rügemendi komitee kaudu mõjuawalduse wõimalust, milleks ohwitseride kogu esitajad (põhikirja järele $\frac{1}{5}$ komitee liikmete üldarwust) koosolekutest alati korralikult osa wõtsid. Iseloomustaw rügemendi sõdurite meelsuse ja wahekordade kohta oli igatahes nähtus, et ka kompaniid oma esitajateks komiteesse ohwitseri walisid, mis kogu poolt walitute arwu suurendada aitas. Ka komitee juhatuses olid ohwitserid esitatud (abiesimees leitn. O. Kurwits, abi-kassahoidja n.-leitn. K. Tulmin). Kuna, nagu juba eelpool tähendatud, rügemendi komissari walimine paratamatuks kujunes, siis wõeti warakult kõik abinõud tarwitusele soowitawa kandidaadi läbiwiimiseks. Nimelt olid komissari ülesanded ja wõimupiirkond väga laiaulatuslised, mille tõttu see koht erilise tähtsuse omandas. Näiteks pidid kõik käsukirjad ja ametlikud dokumendid rügemendi ülema kõrwal kandma ka komissari allkirja, muidu ei loetud neid seaduslikkudeks. Rügem. abikomissariks walitaksegi ohwitseride kogu kandidaatidest leitn. O. Kurwits, komissariks aga side-komandost sõdur S. Jaanus. Wiimane awaldas hiljem kalduwusi enamlastele poolehoiuks ja tikkus kõikuwat sihtjoont pidama, mille järelduseks mitmed kokkupõrked olid.

Suuri laineid tekitas juhtiva koosseisu ohwitseride walimise küsimus. Tallinnast käidi järjest ähwardawamalt ja nõudwamalt päale. Oldi sunnitud selles suhtes midagi ette wõtma (dets. kuul). Kuna ohwitseridel käesolewal juhusel tegemist polnud mitte ainult tegeliku, waid ka elukutsesse puutuwa ülitähtsa põhimõttelise küsimusega, mille eitawad tagajärjed igaühele päälegi päewaselged olid, siis asuti

kategeooriliselt eitawale seisukohale, seda awalikult deklareerides, et: 1. E. rügemendi ohwitserid leiawad endil täitsa wõimatu olewat Eesti sõjawäelise jõu lõpuliku häwitamise juures kaastegewad olla ja üht osa kõlblist wastutust tagajärgede eest oma pääle wõtta, seepärast ei lase nad endid mingil tingimisel walida, mida igaüks oma allkirjaga kinnitab". See otsus tehti teatawaks Eesti sõjawäelistele organisatsioonidele, Eesti diwiisi staabile, Eesti wäeosadele ja ajalehtedele. Tekkinud olukorda katsuti pehmedada. Selleks sõitis Tallinnast kohale isegi Eesti diwiisi ülem kol. Laidoner. Ohwitseride kogu seisukoht jäi siiski kõikumatuks. Miskisugune väljapääsutee oleks kindlasti leitud ka siingi, sest rügemendi komitee oli omaltpoolt kõigiti järelandlik ja näis pääsuteed lihtsas wormitämises leida tahtwat, s. t. kohtadele määratud ohwitserid oleksid kõik tagasi walitud. Täidetud oleks seega ainult walimise protseduur, kuna tegelikku muutust poleks olnud. See probleem jäigi aga rügemendil lahendamata — sakslased jõudsid ennem kodumaa okkupeerimisele asuda.

Waheajal olid poliitilises elus mitmed ülitähtsad sündmused, millest osaliselt tingitud oli Saksa okkupatsiooni tulek. Wene ajutine walitsus kukutati enamlaste poolt 26. oktoobril. Wõim läks rahwakommissaride nõukogu kätte. See sündis pääasjalikult kihutustöö mõjul, mis demoraliseeritud ja sõjast tüdinenud sõjawägedele rahu töotas — „rahu ilma anneksioonideta ja kontributsioonideta“. Sakslastega tehtigi waherahu ja Brest-Litowskis algasid rahu läbirääkimised.

Riigipööre leidis muidugi kohe ka Eestis wastukõla. 27. okt. sunniti kubermangu kommissar J. Poska ametist ära astuma. Asemele sai W. Kingissepp. Maa-päewa ei usaldanud enamlased tugewa protestiwoolu tõttu esialgu puutada. Wiimane kuulutas enda ajaloolisel koosolekul, 15 nowembril, ainsamaks kõrgema wõimu esitajaks Eestis, kuid sunniti wägiwaldselt samalt koosolekult laiali minema. 20 now. katkestati ka Maawalitsuse tegewus. Nii algas Eestis julm ja õudne enamliste nõukogude wõimu wägiwallawalitsus. Jalgade alla tallati kõik kodanlised wabadused, ajalehed suluti, igaüht wõidi iga silmapilk wangistada ja tribunaali tassida, asuti korralagedale mõisate ülewõtmisele mõisakomiteede kätte, Eesti rahwuslised wäeosad kuulutati Eesti töörahwa ja sõjawäe nõukogu poolt laiali saadetuteks. Hakati suure hooga organiseerima punakaarti. Demo-

kraatia suruti järjekindlalt pöranda alla. Kuid kõige pääle vaatamata ei saanud enamlased Eesti Asutawa Kogu walimistel jaanuari kuul 1918 a. siiski loodetud wõitu. Wene asut. kogu walimiste tagajärgedega wõrreldes oli nendele antud hääle arw wähenenudki. Asutawat Kogu selle järele muidugi kokku tulla ei lastud.

Wäljakannatamatuks muutunud olukor-
rast püüti leida pääsuteed. Eesti demo-
kraatlistel ringkondadel puudusid esialgu
kindlad ja ühised sihid ja wäljawaated.
Saksa aadel ja kodanikuseisus nägid sel-
lewastu oma pääsmist ainult weel Saksa
püssitääkides, missuguses sihis siis ka ikka
energilisemalt ja energilisemalt samme
hakati astuma. Muuseas toimetati allkir-
jade kogumist Saksa wägede Eestisse kut-
sumiseks, kusjuures pinda katsuti leida
ka eestlaste keskel.

Eesti töörahwa ja sõjawäelaste nõuko-
gude täidesaatew komitee wõttis 27/28 ja-
nuari ööl wastu keskaegse werise dekree-
di, millega kõik Balti mõisnikuseisusest mees-
soost isikud, kes üle 17 aasta wanad, ja
naissoost isikud 20 aasta wanadusest pääle,
linnupriiks kuulutati. Ühtlasi pandi kõi-
gis linnades maksma piiramise seisukord.

Awalik arwamine wõttis selle otsuse
kõige järsuma hukkamõistmisega wastu,
ning isegi Wene nõukogude walitsuses ei
leidnud see samm häakskiitmist. Kuid te-
gelikult ei hoolinud enamlased millestki,
waid sündmused arenesid täielikult dek-
ree-
di tähe all. Adaliseisuse liikmeid wan-
gistati igalpool ja paigutati Tallinna ele-
waatorisse. See meeletu samm oli kuju-

nenud olukorras õli tulle kallamiseks.
Balti sakslased muutusid üle öö wagadeks
kannatajateks, kelle eest kõige esimesel
joonel Saksa walitsus end tundis kohusta-
tud olewat hoolitsema — inimsuse ja kul-
tuuri nimel.

Ikka reaalsemalt ja reaalsemalt hakkas
õhus hõljuma okkupatsiooni hädaoht.
Bresti lepingu 12. punkti põhjal omandas
Saksamaa õiguse Eesti- ja Liiwimaale aju-
tiselt oma politseiwõimu sisse tuua, kuni
neis maades julgeolek kindlustatud ja riik-
lised asutused sisse seatud. Oli päewaselge,
et ka sellekohane tegelik samm end kaua
oodata ei lase.

Wene nõukogude walitsus arwas na-
iivselt häbistawa rahu tagajärgedest pää-
seda, andes wägedele 29. jaan. käsu lii-
nilt kojuminekuks, mille tagajärjel keskrii-
kides rewolutsioon pidi tekkima.

Sellest hoolimata algas waherahu lõp-
pamise järel 5. weebr. Saksamaa ning
Wene wahel uuesti sõjategewus. Saksa
wäed hakkasid edasi tungima. Eestisse tu-
lid nad lõunast (VI armee wäeosad ja
19. maakaitse diwiis) ja läänest: n. n.
Põhja korpus, mis 1917 a. sügisest saadik
asus Saaremaal, Muhus ning Hiisus.

Ees ei leidnud okkupeerijad oma ülla-
tuseks mitte enam lahutamata Wenemaa
kubernangu, waid iseseiswa Eesti waba-
riigi, kus enamlaste wõim igal pool Eesti
wäeosade ja tegelaste poolt juba kukutatud.

Sellega saadi, nii öelda, üle öö hak-
kama, ning 1. E. rügemendi osa selle üli-
tähtsa sammu astumisel pole mitte wäike.
(Järgneb).

Sõjawäe majandusühisused.

Ülesanne.

Sw. majandusühisuste eesmärgiks on
ohwitseride, ametnikkude ja teiste liikmete
majanduslise seisukorra parandamine,
ligemateks ülesanneteks aga tarwitajate ja
soetajate wahel wahemeeste kõrwaldamine
oma wastawate magasinide ja töökodade
asutamise-
ga ehk jälle soodsate lepingute
sõlmimine wastawate ette-
wõtetega, kes
majandusühisuste tarwitajaid esimese järgu
tarbeainetega wõimalikult paremail tingi-
musil warustama peawad. Wajadust niisu-
guste Sw. majan. üh. järele tuntijuba õige
warakult, nimelt ühistegewuse üldisel koidi-
kul, ja säält on ta kandunud kuni meie ajani,

ikka aegajalt arenedes ja elunõuetele
enam kohanedes. Ei tohiks mitte huwita
olla lühikest pilku neede arenemisloosse
heita.

Ajalooline ülewade.

Sw. majandusühisuse asutamise mõte
täiskas kõige enne Hollandi ohwitseride
keskel a. 1819. Säält moodustati o/ü, ni-
mega „Ekipeerimise kapital“, mille üles-
andeks oli ohwitseridele odawa hinna eest
wõlgu, kuid siiski paremas wäärtuses ri-
ideid muretseda.

Wiimase aja majandusühisuse kuju wõ-
tab ta alles Inglismaal, kus ühistegelise liiku-

mine möödunud aastasaja 40 aastates terwes riigis hoogu wõttis ja ühtlasi ka ohwitseridele mõtte tõi oma majanduslisi küsimusi ühistegelisel teel lahendama hakata. 1871 a. asutati sääl esimene sw. majandusühisus nime all: „Armee ja merewäe tarwitajate magasinid“, mis lühikese ajaga elujõuliseks ettevõtteks tõusis.

See eeskuju leidis kogu Euroopas järelkaja. 1884 a. asutatakse Saksamaal koöperatiivühisuste põhimõtteil „Saksa ohwitseride ühing“, mis aja jooksul wäga suureks ja tähtsaks teguriks ohwitseride peres kui ka riiklises elus tõusis. 1886 a. tekkisid Portugalis, Prantsusmaal jne. samuti sw. majandusühisused. Wenes asutatakse esimesed sõdurite poed koöperatiiv-alustel 1870 aasta algul. Warsti moodustatakse mõnes wäeosas ka juba ohwitseride mundri-kapitalid ja sw. rätsepa-töökodad samadel alustel, millest pärastised sw. majandusühisused wälja kaswasid. 1880 aastast pääle hakkab see ala järjekindlamalt ja enam-wähem ühes suunas arenema: Peterburis asutatakse merewäe ohwitseride tarwitajate ühing „Kokkuhoid“ wastawa põhikirjaga, mis aga asjaajamise oskamatu tõttu mõni aasta kiratses ja warsti hingusele läks. 1891 kinnitatakse „Kaardiwäe ohwitseride majandusühingu“ põhikiri. Samal aastal algas see ühisus oma tegewust, mis kiirelt elujõuliseks ettevõtteks kaswas. Warsti wõib leida samamoelisi ühinguid pea igas suuremas garnisonis, millel kõikidel ühine ülesanne—ohwitseride ja teiste tarwitajate majanduslist seisukorda wõistluse teel hindade reguleerimisega ja ainult hää kauba muretsemisega parandada. Kõige suuremaks ja teguwõimsamaks neist kujunes 1910 a. kinnitatud „Kaardiwäe ohwitseride majandusühisus“. Tema pääasukoht oli Peterburis — oma suurepärase majas. Osakondi küünis nii Peterburi kui ka teistesse linnadesse. Tema põhikirjas olid ära kasutatud kõik senised kogemused. Asjaajamises oli tal aastakümnete wilumus, juhatuses ideelisi tegelasi, ja ühing osutus elujõuliseks.

Oma eesmärgi koondas ta kahte järgmise tegewusse: 1) muretseta tarwitajatele neile tarwilikke tarbeaineid, pääasjalikult aga riideid, jalanõusid, rakmeid ja pesu täiesti hääs wäärtuses ja wõimalikult odawa hinnaga nii kohemaksetawa raha eest kui ka wõlgu, ja 2) warustada sõjawäelasi mobilisatsiooni päewast alates kogu sõja aeg kõige tarwilikuga. Oma eesmärgi teostamiseks asutas ta ladusid, magasiine

ja töökodasid, astus lepingutesse erafirmadega, mille järele majandusühisuse liikmed ostude juures teatawa protsendi hinnaalandust said jne. Päärõhku pandi ikka ja alati kauba häduse pääle. Tema oma töökodade saadused olid kuulsad oma nägususe ja wastupidawuse poolest. Wäljastpoolt saadawa kauba häduse eest hoolitsesid aga wastawad ühisuse eksperdid. Sw. majandusühisustel kõiki neid nõudeid rahuldada pole mitte raske. Tarwitajate ring on enam-wähem püsiwate ja ühesuguste nõuetega, mis nende rahuldamise tööd lihtsustab ja kaugele ettenägeward korraldusi lubab teha. Riikline abiraha — harilikult on ta wõrdlemisi suur — wõimaldab puhta raha eest en gros teha oste. Tihti on neil majad tasuta ehk jälle wäikse tasu eest kasutada jne. Kõik need paremused, wõrreldes erakauplustega, loowad ühisusele soodsa pinna lahedaks tegewuseks.

Puudused ja korrektiivid.

Juhatus neis ühinguis koosnes ainult ohwitseridest ja sõjawäe ametnikest. Asjaajamine seisis nende kättes. Kuna nad wõhikutena kaubanduslisse tegewusse astusid, oli loomulik, et asi nii hästi ei läinud kui ta asjatundlikumal juhtimisel oleks wõinud minna. Juhatus waliti 2—3 aasta pääle. See oli siiski liig lühike aeg selleks, et ühingu tegelikus juhtimises asjatundjaks saada ja sellena tegutseda. Pääle selle kiskus see töö ohwitseri nende teenistuse alast eemale, millised põhjused ühinguid korrektiivide otsimisele sundisid. Ajakirjanduse poolt soowitati järgmist: 1) kutsuda töösse sw. ametnikke ja reserwohwitseri; 2) jaoskondade juhatajaks kutsuda asjatundjaid ja wastutawaid eriteadlasi, keda ergutada tuleks jaoskonna puhtast ülejäägist teatawa protsendiga, ja 3) teatawad tegewusalad anda rendile erakaupmeestele, keda lepingu järele kohustatakse teatawa kindla hinna eest oma artikleid majandusühisuse liigetele müüma. Katsed näitasid, et reserwohwitseride ja sw. ametnikkude juurekutsumine selle pääle pandud lootusi ei õigustanud (Warssawi sw. majandusühisus). Wiimase — s. o. rendile andmise wõimaluse arendamisel wõib aga ühisus oma ühistegelise iseloomu kaotada, ja seega jääb siis üle teine wõimalus — kutsuda jaoskondade juhatajaks eriteadlasi eelmistel tingimustel. See on nähtawasti see tee, mida ajalugu sw. majandusühisustele kätte näitab.

Meie Sw. Majandusühisus.

Iseseiswuse kättewõitmise järele, kui jõupingutused juba enesekorraldamiseks mahti andsid, asuti ka meil sw. majandusühisuse organiseerimisele. Salkkond sõjawäelasi seadsid põhikirja kokku ja 26. nov. 1921 a. kinnitas ta sõjaminister. Põhikiri on väikeste muudatustega Peterburi kaardiwäe majandusühisuse põhikirja järele kokku seatud ja seega üldse üks õnnelikumatest. Meie sw. majandusühisuse eesmärgiks seati: „muretseda oma liikmetele ja tarvitajatele võimalikult odawa hinnaga wormiriideid, warustust, sõjariistu, igasuguseid elutarwiduse ja majapidamise asju ja aineid. Pääle seda weel võimaldada ühisuse liikmetele omale korjandusi soetada“.

Nagu sellest väljawõttest näeme, on ühisuse asutajad oma ülesandest nii aru saanud, et ühisus peab hoolitsema esimeses järjekorras nende asjade eest, mis tähtsad sõjawäelastele. Seks saadi ka väga soodsail tingimustel neli miljoni laenu. Kui ühisuse esipäewil siiski üldtarwiduse ja majapidamise asjad müügi pääartikliteks said, võib seda seega seletada, et siis sõdurite poodide meistri-töökodad weel funktsioneerisid, tellimisi — kuigi halwasti — täitsid ja sellega osalt ohwitserkonna nõudeid rahaldasid — ja teiselt poolt, et sisseweo keeld mõningaid üldtarwiduse aineid ainult piiratud arwul turule lasi. Niisuguses olukorras, kus kaubanduslise ettewõtte iseloomu määrab kindlaks juhuslik kaubasaamine, mitte aga walik oma ülesseatud eesmärgi järele, ei saa maj. üh. juhatusel sõjawäelaste huwilele mittewastutulemises suuri etteheiteid teha, küll aga siis, kui sõdurite poodide töökodade likwideerimise ja turu wabane-mise järele Sw. Majandusühisus midagi ei teinud, et neid nõudeid, mida seni need töökodad rahaldasid, ise rahuldama hakata. Seda oleks ta siiski pidanud tegema, sest oli ju tema „sõduri poodide“ summade pärija. Würtsi-, pudu- ehk wiinapoena edasi püsida sääl, kus neid aineid nende eriala poodidest palju paremini osta saab, oli ju täitsa mõtteta. Aga nii on ta seni, pääle mõne wäikse erandi, püsinud.

Kui äriline ettewõtte oma põhikirjas teatawa ametkonna majandusliste huwide rahuldamise oma eesmärgiks seab ja selle pääle riigilt suurema summa soodsail tingimusil laenuks saab, siis peab ta esimene ülesanne olema põhikirjas tähendatud punktide täitmisega selle ametkonna

huwilele wastu tulla ja sellega ettewõttele soowitawat iseloomu anda. Seda meie Majandusühisus seni teinud ei ole. Ta on tardunud neisse raamidesse, mis olid tal 1921 a. Elu on temast mööda läinud. Ta on nurka kükitama jäänud sellal, kus teised tegutsesid ja elu nõuetele kohanesid.

Mida peaks Sw. Majandusühisus tegema.

Kõikides sõjawägedes on olulisemaks küsimuseks alati olnud wormiriide muretsimine. Nagu ajaloolisest ülewaatest nägime, oli see Hollandis juba siis päewakorral, kui kooperatiivi mõtte oma sisu poolest weel tundmatu oli. Samuti on see ka teistes wanades riikides, olgugi et ohwitseride majandusline külg sääl enamwähem kindel ja riikiline hoolitsus parem. Uues ja wäikses riigis aga, kus ohwitser oma palgaga ainult ainelisi tarwidusi saab rahuldada, langeb sw. majandusühisuse pääle iseäranis suur ja tänuwäärt ülesanne: ta peab kui asjatundja sõjawäelaste majandusküsimuste lahendamise oma pääle wõtma, et ohwitseril kusagil üle hinna ei tuleks maksta ja sellega oma wäikest palka mõne ärimehe kasuks õhku pilduda. Esimeses järjekorras oleks siin wormiriided. Sel aastal kinnitati uus worm. Esitis- ja segawormis on sinised püksid ette nähtud. Riidet selle pääle antud ei ole. Et segaworm lubab kandmisel mõnususi, nagu: ei ole waja rihma, wäiksed saapad jne., — on loomulik, et teda tellib iga ohwitser, kellel see wähegi võimalik. Algab jaht riide järele mööda poode. Kui tükikese saad, oled rõõmus ja maksad nõutud hinna. Pärast aga selgub, et oled mõnisada marka arsina päält enam maksnud kui õige hind. Kui aga tellida kohe rätsepa juures, arwatakse arsina hinnaks 1200 marka. Wabriku hind aga kõikuwat 600 marga ümber. See üle-maks jääks ära, kui Maj. Ühisus riidet wabrikust ise telliks ja seega igasugused wahemehed kõrwaldaks. Samuti wajawad sõjawäelased harilikku diagonaali, kuid seda sageli ei saagi nüüd osta, ehk kuigi leiad, siis pead maksma tust suuremat hinda kui ta wäärt. Riide muretsimine ei peaks ju Sw. Majandusühisusele tõesti mitte ülesaatuid raskusi sünnitama, kui aga tahetaks. Kuid näha on, et siin pole tahtmist.

Siis riide õmblemine. Praegu töötawad sel alal kaks (juudi) rätseppa, kellel wõistlejaid peaaegu ei olegi. Loomulik, et siin suuremat hinda wõetakse kui töö ise

Wabadusristi Kawalerid.

*Kolonel H. Wahtramäe,
Wabaduse Risti I liigi 2. järgu kawaler.*

*Alam-kapten T. Rõuk,
Wabaduse Risti I. liigi 2. järgu kawaler.*

Heinrich Wahtramäe sündis 18. jaanuaril 1886 aastal. Pärit Wiljandi maakonnast Ofustwere wallast. Lõpetanud Moskwa ülikooli õigusteaduskonna I järgu diplomiga. Pärast sundusliku sõjawäe teenistuse kohustuse täitmist ülendati Wahtramäe 1913 a. detsembris tagawarawäe lipnikuks. Ilmasõja lahtipuhkemisel 1914 a. juulis kutsuti ta jälle sõjawäe teenistusse. 1914 a. oktoobris saadeti ta 14. Siberi kütirügemendiga väerinnale. 14. Siberi kütirügemendis teenis Wahtramäe ilma sõjas, alates noorema ohwitserina lipniku aukraadis kuni pataljoni ülemana kapteni aukraadis. 1917 a. juunis tuli Wahtramäe I. E. rüg. üle ja määrati pataljoni ülemaks, detsembris 4. E. rüg. ülemaks. 1918 a. märtsis ülendati ta kolonel-leitnandiks. 1918 a. kewadel, kui Saksa okkupatsioon algas, oli kolonel-leitnant Wahtramäe Eesti rahvuslaste väeosade demobilisatsiooni puhul sunnitud sõjawäe teenistusest lahkuma. Pärast Saksa okkupatsiooni lõppu 1918 aasta sügisel määrati kolonel-leitnant Wahtramäe 6. detsembril Päästaabi kohtuwalitsuse ülemaks. 30 jaanuaril 1919 a. määrati ta 7. jalgwäe rügemendi ülemaks. 11. aprillil 1919 a. nimetati kolonel-leitnant Wahtramäe Sõjawäe Ülemjuhataja juure käskudetäitjaks staabiohwitseriks, 30. aprillil—Sõjawäe Ringkonna kohtu alaliseks liikmeks. 1919 a. oktoobris ülendati kolonel-leitnant Wahtramäe koloneliks. 1920 a. märtsis nimetati ta Sõjawäe Ringkonna Kohtu eesistujaks, olles ühtlasi ka 1920 a. 19. novembrist alates Priisikohtu eesistujaks. 1922 a. 23. weebruaril lahkus kolonel Wahtramäe tegewast wäeteenistusest. Praegu Tallinna-Haapsalu rahukogu esimees.

Pääle Wabaduse Risti I liigi 2. järgu on kolonel Wahtramäel veel Püha Georgi 4. järgu ja Püha Anna 4. ja 3 järgu ning Stanislause 3. järgu aumärgid.

Theodor Rõuk sündis 15. detsembril 1891 aastal. Pärit Wiljandi maakonnast Kabala wallast. Lõpetanud Warssawi ülikooli õigusteaduskonna 1915 a. I järgu diplomiga. Sama aasta 1. septembril astus sõjateenistusse. 1916 a. jaanuaris komandeeriti ta Wladimiri sõjakooli, mille 1916 a. mais lipnikuna lõpetas. Pärast kooli lõpetamist määrati 172. jalgwäe tagawara rügemendi nooremaks ohwitseriks. 1916 a. septembris saadeti ohwitseride kütikooli, mille sama aasta novembris lõpetas. 1917 a. 14. weebruaril ülendati noorem-leitnandiks. 28 mail 1917 a. tuli Rõuk 1. Eesti rügemendi üle, kus ta kuulipildurite komando ülemaks määrati. Wõttis rügemendiga oktoobri kuul 1917 a. osa Muhu operatsioonist, kust tal wangilangemise eel korda läks ära põgeneda. 29. märtsil 1918 aastal ülendati leitnandiks. Saksa okkupatsiooni algul 1918 a. aprillis tuli tal sõjawäe teenistusest demobilisatsiooni puhul lahkuda. 1918 a. sügisel, kui Saksa okkupatsioon lõppes, määrati leitnant Rõuk 11. novembril Lääne maakonna ja Haapsalu linna kaitseliidu ülemaks, 15. detsembril—Harju maakonna ja Tallinna linna kaitseliidu ülemaks ning Tallinna komandandiks. 1919 a. I. mail ülendati alamkapteniks ja nimetati Wabariigi Kaitseliidu ülema teiseks abiks. Sama aasta 19. detsembril määrati alam-kapten Rõuk Tallinna tagawara rügemendi ülemaks. 1920 a. 1. juunil nimetati ta Sw. Ringkonna kohtu liikmeks. 1921 a. 5 aprillil lahkus alam-kapten Rõuk tegewast sõjawäe teenistusest.

23. märtsil 1921 a. nimetati Th. Rõuk Tallinna-Haapsalu rahukogu ringkonda kohtupalati prokuröri nooremaks abiks, 22. weebr. 1922 a. kohtupalati prokuröri wanemaks abiks.

15 jaan. 1923 a. nimetati Rõuk Tallinna-Haapsalu rahukogu abiesimeheks.

Siseminister 27. märtsist 1924.

wäärt, ja kõige selle juures saab tellija ikkagi õige puudulikult õmmeldud wormi. Omal ajal Moskwas, kui säääl majandusühisuse töökodade asutamine päewakorrale tõusis, teidis see mõte igakülgsest wastutöötamist rätseppade kui ka kaupluste poolt. Kui majandusühisus siiski oma eesmärgile ustawaks jäi, tõi see üldise hinnaalanduse nii õmblemises kui ka materjalis kaasa. See oli Moskwas, kus nii kui nii juba wõistlus suur oli. Meil peaks wastawa töökoja asutamine seda enam hindade terwenemiseks kaasa mõjuma ja seejuures ka ettewõtjad töö häduse pääle rohkem rõhku panema. Tegelikult tuleks alata seda järgmiselt. Seni kui Sw. Majandusühisus oma töökoda weel awada pole suutnud, peaks ta lepingusse astuma meie paremate rätsepa-töökodadega, kus hinnad asjatundlikult kindlaks määratakse ja töö hädus kindlustatakse. Ühtlasi awaldaks maj. ühisus ka tööde hinnakirja. Seega hoitaks ohwitseri, kes neis küsimusis wilumatud, ülearuste wäljaminekute eest. Ajajooksul aga tuleks ühisusel omal juurelõikaja teenistusse wõtta. Loomulik, et ta asjatundja peab olema. Tema ülesandeks jääks siis rätsepatöö organiseerimine ja kodutöötajatega lepingute sõlmimine. Selle korralduse juures wõidetaks see osa tööhinnast, mida nüüd rätseparide omanikud omale saawad. Kindlasti wõib siin oletada edu, kui seda õieti organiseerida. Kulused iseäranis siin maj. ühisusel teha ei tuleks. Tarwitajate ringkond on kindlustatud. Ühtlasi oleks see ohwitserkonnale tõsiseks hääteoks

Samal teel tuleks organiseerida saapa-töökoda. Praegu on saapa hinnad era-kauplustes wäga mitmesugused ja üldiselt kallid. Samuti tuleb majandusühisuse praeguseid hindu (2150 marka „Unioni“ chevreau paar) liig kõrgeks pidada. Arwan, et meie sõjawäelaskond tõesti hindade pääle mõju wõib awaldada, kui aga seda sw. majandusühisus asjatundlikult (lepingutega ärisid hinnaalandamisele sundides) teeks ja pärastpoole ka oma töökoja sisse seaks.

Sw. wormimütsidega on juba hakkama saadud. Sel alal tuli juba huwitaw nähtus ilmsiks. Üks mütsiäri wõtab mütsist 1000 marka, teine 1650—1800. Nende ridade kirjutaja sai üksikasjalise kalkulasiooni odawamalt äriilt, kuna 1650-line seda lubaduste pääle waatamata seni teinud pole. Nähtawasti ei suuda wiimane hinnawahet tööparemusega küllalt tõestada ja seepärast loeb paremaks waikida. Nii-sugustes küsimusis tuleks selgust muret-

seda Sw. Majandusühisusel ja ohwitseridele nõu anda, et nad oma ostude eest mitte asjata raha wälja ei annaks.

Üue wormi ilmumisega tekkisid trafa-rettide, tärnide, ilupaelte, jne. küsimused päewakorrale. Loomulik, et need asjad sw. majandusühisusel kõige enne müügil oleks pidanud olema. Kahjuks peab aga tähendama, et sinna neid seni, pääle mõne wäikse üksikasja, muretseda pole suudetud.

Et need minu ülesseatud nõudmised mingi unistus pole, tõestab juba see, et sw. majandusühisuse põhikirjas järgmised töökojad, asutused ja lepingud on ette nähtud.

Põhikirja § 1 märkus ja § 2 ütlewad:

„Märkus 1. Ühisuse juures wõiwad saada awatud, tähelepanes makswaid seadusi ja määrusi, asutused, mille eesmärgiks on mitmesugusel wiisil ja abinõudega parandada ühisuse liikmete majanduslisi ja waimlisi elutingimusi, nimelt: Hoiu ja matmise kassad, mitmesugused töökojad, haigemajad, sanatooriumid, söögimajad, lugemistoad, raamatukogud, hariduslised kursused, raamatute ja ajalehtede wäljaandmine jne.

Seks on ühisusel õigus a) soetada elutarwiduse ja majapidamise asjade walmistamiseks, hoiuks ja müügiks oma ettewõtteid, ladusid ja kauplusi ja neid rentida ja üürida; b) astuda läbikäimisse kodumaa ja wäljamaa kaubandusliste ja tööstusliste ettewõtetega kaupade ostu ja müügi otstarbel.“

Sellest on näha, et põhikiri lubab majandusühisuse tegewusala weel palju laiemaks teha, kui siin eespool oletatud. Puudused pole mitte põhikirjas, waid mitteasjatundlikus asjaajamises. Kuigi jätame kõrwale kaupade ülesandele mittewastawa waliku, näitawad lipsude, käärikestes ja muu pudukauba hinnad, et kaup koha pääl ostetakse. Ligi wiiemiljonilise kapitali juures peaks aga wõimalik olema algallikatega wahetult ühendusse astuda. See esiteks. Teiseks ei tee juhatus oma ärijuhile ülesandeks sõjawäelaste nõudele wastu tulla. Wähemalt ei saa seda praegu poses olewate artiklite järele oletada, kuna ka töökodade asutamist pole üles wõetud.

Senine tegewus on olnud halb. Ma ei mõtle seda mitte äriiselt, waid ühisuse põhikirjas ülesseatud eesmärgi waatepunktilt. Kui sellele otsusele oleme jõudnud, peame halba tegewust katsuma parandada.

Oli selles halbtuses süüdi juhatuse leigus wõi ebaõige asjaajamine, jäägu üldkoosoleku kindlaks teha. Kui meile „ärijuhi“ moodus ei kõlba, tõmmatagu juhatusse ja asjaajajateks wigastatud sõjamehi, kes oma oskust oma kooperatiiv-ettevõtte-

tega on tõestanud. Nüüd, kus juhatuse liikmed-ohwitserid oma teenistusega koormatud ja kes ses asjas ka ehk wõhikud, on eksisammud arusaadawad. Kui wigadest on aru saadud, katsutagu neid parandada. O. J.

Arenegu laul ja mäng meie kaitsewäes.

Mulle jutustas kord keegi wana talumees, kuidas tema, olles noorespõlwes mõisas kutsariks, wana hallipäälist parunit ühel laupäewa õhtul walla koolimajast mööda sõidutanud. Koolimajas olnud järjekorraline laulukoori harjutus ja säält kostnud maanteele lauluhelid. Wana parun käskinud peatada ja jäänud teraselt laulu kuulama. Ilusana kõlanud temale eestlaste laul. Ta paljastanud oma pää ja pisarad ilmunud tema silmi. Ja ütelnud siis parun, rohkem küll iseendale, kui kutsarile: „Rahwas, kes nõnda laulu armastab ja nõnda ilusasti laulda mõistab, nagu eestlased, ei kao mitte, waid seda rahwast ootab suur tulewik“. . . Need sõnad, öeldud meie ajaloolise wastase poolt, on wäga õiged. See ettekuulutus on täde läinud. Oleme ise läbi elanud need suured sündmused; oleme ise üle suure tulewiku läwe sammunud ja wabaks ning iseseiswaks rahwaks saanud.

Kuid, kas on ka küllalt selle üle järele mõeldud, mis just wõimaldas meile seda suurt tulewiku kätte saada. Kas ei tuleks üheks suuremaks ettewalmistajaks sellel alal just „laulu ja mängu“ lugeda. Arwan, et küll. Sest küsige meie wanematelt seltskonna tegelastelt, siis kuulete, et nemad peazegu kõik on sellest „laulu ja mängu“ koolist läbi käinud. Nad seletawad teile särawail silmil: „Omal ajal käisime koolimajas koos laulmas ja mängimas vähemalt kaks korda nädalas. Need olid kuldsed ajad! Oli päewatöö tehtud ja õhtusöök söödud, siis sammusime koolimaja poole, hoolimata wäsimusest. Koolimajas kestsid laulu ja pasunakoori ning näitemängu harjutused harilikult keskööni, kuid sagedasti ka kuni koidu kiirteni. Ei hoolitud siis waewast ega wäsimusest! . . . Kui küllalt olime harjutanud, siis panime pidu toime. Rõõmusunnitaw ja meelt-ülendaw oli pidupäew. Kadunud oli siis äripäiwane tuimus, ja meie elasime üle pühapäewa elamusi, tundsimme pühapäewa

tundmusi. . . Nii harjusime koos töötama suurte ideede kasuks.

Ja kui wahete-wahel toime pandi suured ülemaalised pidud, siis olid meil suured pühad: siis heljus iseseiswus meie mõtetes ja wäljendus warjatuna meie kõnedes. Küll katsus rõhuw wõõras käsi meie isamaaliste tundmuste awaldusi igapidi takistada ja isamaaliste laulude lauljate suud sulguda, kuid edasi rühkisime siiski. Ikka suuremaks ja suuremaks kaswas armastus meie oma kodumaa ja rahwa wastu. Kõik tehti aadete ja armastuse eest nende wastu. Mingisugust ainelist tasu selle eest meie ei nõudnud. Isegi pidudele tegelasteks sõitsime omal kulul, leiwakotid kaasas. Isamaaline waimustus ja ülendaw meeoleolu oli suurim tasu, mille järele igatsemine. Nii õppisime oma kodumaad ja oma rahwast armastama ning nende kasuks töötama. Nii kaswas meis järkjärgult suuremaks igatsus iseseiswuse järele, et olla kord iseenda peremees ja juhtida ise oma saatust. . . .“

Waadake, nii töötasid meie wanemad tegelased oma noorespõlwes kodumaa ja rahwa kasuks.

Kuid siis tulid teised ajad; jõudsid kätte rewolutsiooni päewad. „Laulu ja mängu“ asetasid „koosolekud ning kõned“. Need olid suurte sündmuste päewad. Neil päiwil wiidi täide see, mille eest meie peremad pojad alati olid wõidelnud. Meie saime kätte iseseiswuse ja hakkasime ise oma kodu korraldama ning oma maad walitsema. Usun, et see mitte liialdus ei ole, kui ütelda, et just laul ja mäng oli meie mehed iseseiswuseks küpseks kaswatanud. Waewalt oleks küll ilma laulu ja mängu koolita meil iseseiswus kätte saadud.

Nüüd on rewolutsiooni päewad ammugi seljataga. Käes on rahulik kodukorraldamise ja enesekaswatamise töö, et olla wääriliseks liikmeks kultuurrahwaste peres. Ja meie rahwas, ära tundes et üheks

paremaks enesekasvatamise abinõuks on laul ja mäng, kutsus uuesti ellu selle wana traditsiooni; jälle laulab Eesti rahwas. . .

Oleme laulu rahwas. Seda teame wäga hästi ise ja seda kinnitawad meie kohta ka teised. Laul ja mäng on meie rahwa iseloomulik joon. Tema on olnud meie iseseiswuse ettewalmistajaks, tema saab olema ka selle kandwamaks jõuks. Möödaläinud aastal peetud üleriikline laulupidu näitas selgesti, mis meie sellel alal wõime. See oli kolossaalne sündmus; ta oli esimene sarnane terwes maailmas. Ja ei ole weel ununenud selle suure laulupeo muljed meie meelest, kui juba on alganud ettewalmistused weel suurema ja weel parema wastu.

Meie kaitsewägi, meie iseseiswuse kätte wõitja, ei tohi eemale jääda sellest meie rahwa elujõulisest traditsioonist, waid peab kaasa minema ja temasse süwenema, et sellest omapärasest mahla allikast enesele elujõudu ammutada. On ju meie kaitsewäes wiimasel ajal õige põnewaks tõusnud sõdurite meelelahutuse ja nende waimlise kultuuri arendamise küsimus. Sellel alal on meil küll juba mõndagi tehtud. Nii andis 1919 a. suwel ülemjuhataja järgmise sisuga päewakäsu: „Et sõdurite waba aega ära kasutada, käsen igal pool tagawarawäe osades ettelugemisi toime panna, selleks lektorid palgates, paremaid mehi teatritesse ja kinodesse saata ja võimalikult mitmekesiseid ja suuremal arwul spordiriistu muretseda. Kui võimalik, kasarmu ruumides teatrietendusi korraldada wabatahtliste ja palgatud näitlejatega. Pataljoni ja üksikute wäeosade ülematel tagawara wägede ülemale järgmise nädala jooksul teatada, mis nende poolt selle päewakäsu täitmiseks juba tehtud, mis teha kawatsetakse. Selle läbiwiimiseks määran iga tagawara pataljoni tarwis ühekordse krediidi 10.000 marka ja pääle selle iga kuu 5000 marka“.

Nii ülemjuhataja päewakäsk. Kui suurel määral ja missuguste tagajärgedega see korraldus ellu wiidi, selle kohta puuduwad minul kahjuks andmed. . .

1920 a. suwel awaldas sõjaminister oma päewakäsus määrused „Sõduri kodude“ kohta, milles nende eesmärgiks seati: 1) anda väljaspoolt sissesõitnud sõduritele öömaja ja mõõduka tasu eest sööki; 2) tõsta sõdurite hariduslist pinda raamatukogu, lugemislaua, kõnede, ettelugemiste ja õhtuste kursuste kaudu; 3) muretseda sõduritele meelelahutust teatri-

etenduste, muusika ja laulu ettekannete, kinoetenduste, spordiharjutuste j. n. e. läbi. . . Selle eesmärgiga asutati omal ajal meie suuremates garnisonides sõdurite kodud, mis weel praegugi töötawad. Mitmes garnisonis ja paljudes wäeosades on pääle selle weel asutatud erikomisjonid sõdurite waba aja otstarbekohaseks kasutamiseks, nagu kultuur-meelelahutuse komisjonid, spordikomisjonid j. n. e. Ka eelarwetes on ette nähtud kultuurarendamise summad.

Kõik see näitab, et tööd sellel alal on tehtud. Kuid töö tagajärgede kohta peab kahjuks ütlemä, et need niisugused ei ole, nagu nad peaksid olema. Suurem wiga seisab wist küll selles, et puudub ühine korraldaw ja juhtnõore andew tsentrum. See peaks tingimata loodama, midu pole asjal edu ega kawakindlust, sest nüüd on kõik juhuslik ja sagedasti ka ekslik. Isikud, kes asja kohapääl juhiwad, ei seisa igakord oma ülesande kõrgusel; nad on sinna juhusliselt sattunud, ilma et nendelt selleks eelteadmisi ehk kogemusi oleks nõutud. Ka tarwilikud juhtnõõrid puuduwad. Kes on käinud etendustel meie sõdurite kodudes, see peab küll tunnistama, et sääl sagedasti seda ette kantakse, mida mitte niisuguses kohas ette kandma ei peaks. On õige palju wõõrastja nilbet kraami, ja seegi kolmanda järgu jõudude poolt. Eeskawad seatakse kokku juhusliselt, nõnda, et isegi iseseiswuse pühal „Wene kasatshokki“ sääl näha wõime. See wõõras ja nilbe toit meie Eesti mehele ei kõlba. Kaugelt suurem hulk meie sõdurid on maamehed, nad on weel rikkumata linna „öökultuurist“. Otse ülekohtune ja täiesti lubamata on neid niisuguste ettekannetega kihwtitada. Sõdurite meelelahutused olgu nõnda korraldatud, et nad aitaksid kaswatada nendes heroismi ja armastust oma isamaa ja rahwa wastu.

Meie suuremates teatrites kantakse ette wahel ajaloolisi näidendid, mis ehk küll wõõrsilt laenatud, kuid mille ideed meie sõdurile arusaadawad ja mis temas tuntawalt tõstawad heroismi, ohwimeelsust ja isamaa armastust. Siin wõiks nimetada hiljuti Tallinnas mängitud „Orleani Neitsit“ ja „Wilhelm Telli“. Ei ole kuulnud, et neid ja teisi sarnaseid tükke oleks võimaldatud sõduritele hinnata näha. Sama wõib öelda ka meie oma algupärase rahwatükkide kohta, mis omased ja arusaadawad meie sõdurile. Tallinna linna kooliwalitsus korraldab õige sagedasti kooliõpilastele hinnata õhtuid teatrites ja kont-

serdisaalis, kus ette kantakse paremaid tükke ja esinewad meie paremad laulu kunstnikud. Soowitaw oleks niisuguseid õhtuid ka meie sõduritele korraldada. Tallinnas ja Tartus on selleks suured wõimalused. . .

Kuid wähe on weel sõduritele hää mängu ja laulu näha andmisest, sest esiteks pole igas garnisonis selleks wõimalusi ja teiseks on tarwis sõdurid ise tegewusse panna. See arendab neid, see teritab neid ja kaswatab neid soowitawas sihis ning hoiab neid ühtlasi eemale pahadest teedest. On ainult tarwilik, et kõik see korraldus oleks rajatud õigele alusele, meie rahwa traditsioonile, ja et seda juhiks asjatundlik käsi.

Siin peab kõigepäält soowitama laulu ja mängu. See kool, mis tegi meid küpseks iseseiswusele, arendagu ja kaswatagu ka meie iseseiswuse kaitsjat, meie sõdurit. Tuleb luua laulukooride wõrk meie kaitsewäes. Iga wäeüksus, kus sõdurite

arw seda wähegi lubab, asutab oma laulukoori. Tarwilisel korral ühinewad wäemate üksuste koorid üheks suuremaks kooriks. Suurematesse garnisonidesse wõiwad sel teel tarwiduse järele hiigla koorid saada koondud. Ka oma näiteseltskonnad ei tohiks puududa. Kõik peab olema nii organiseeritud, et sõdurite pidud ka nende eneste jõududega korraldakse. Niisugused pidude ettewalmistused, harjutused, korraldused j. n. e. on wõimsad tegurid sõdurite waba aja ärakasutamiseks ja nendele mõistliku meelelahutuse muretsemiseks. Ja kui juba kedagi wäljastpoolt esinema kutsutakse, siis olgu see ka wääri-line kunstnik. . .

Mõne aasta pärast kawatsetakse meil jälle üleriiklist laulupidu korraldada. Mullu esinesid sääl ainult sõjawäe muusikakoorid. Wahest wõtawad ehk järgmisest laulupeost ka meie kaitsewäe laulukoorid osa. Wõimalik see oleks, tarwis ainult hääd tahtmist ja korraldawat kätt. J. J.

Logelemine ja seaduslik alus.

Il internatsionaal seadis üles 8-tunnilise tööpäewa nõude. Teadus olewat selgeks teinud, et 8 tunni jooksul inimene suudab kultuurilistes tingimustes ja arenenud tehnika juures nii palju produtseerida, et jätkub temale ja ta perekonnale inimwääriliseks äraelamiseks ja mati andmiseks seltskondliste ja riikliste tarwete rahuldamiseks. Pärast ilmasõda määrati see norm normaalseks tööpäewa pikkuseks nii meil, kui ka mitmes teises riigis. Il internatsionaal seadis selle nõude üles 50 aastat tagasi, kuid tehnika on sest saadik suuresti edenenud ning mitme maa tööliste organisatsioonid ongi juba nõudma hakanud 6-tunnilist tööpäewa.

Sama Il internatsionaali seletuskiri ütleb: 8 tundi und ja 8 tundi puhkust. Puhkus on unest eraldatud. Nii on siis 8 tundi und arwatud normaalseks ja see teine 8 tundi tuleb puhata lahtiste silmadega. Perekonna inimene saab sellega hõlpsasti hakkama, sest perekond on sarnane asutus, kus ikka huwitawaid sekeldusi on. Hoopis raskem on lahendada seda probleemi wallalisel inimesel. Mis ta waene peab tegema see 8 tundi?

Igal kindlal partei ja programmi usku inimesel on wastus keele pääl walmsis:

„Noh, nüüd on ime wäljas! Kas wähe on teha? — Õppida, lugeda, teatrites käia, seltskondlisest elust osa wõtta jne.“

Puhtteoreetiliselt on see küll nii, kuid praktiliselt kujuneb asi tihti hoopis teisiti. Teoretikutel on see wiga, et nad unustawad arwesse wõtmast mõned olulise tähtsusega andmed.

Ka sotsiaalsete teooriatega on sama lugu — neil on augud sees. Wõtame, näiteks, talusulase — kuidas peab tema mööda saatma oma 8 tundi puhkeaeaga pärast seda, kui ta oma 8 tundi on heina maha wehkinud? Teater on 25 kilomeetri taga, seltsimaja 10 kilomeetrit eemal, seltskond, s. o. naabri talu Juku, ei ole põrmugi huwitaw, heinaniitmine oli ju spordi eest ja raamatu lugemine ei huwita. (Mis sääl parata, kui kalduwust ei ole!)

Samas seisukorras on paljud teised ja praegu ka sõjawäelased-ajateenijad.

Päewakord on ju kindlaks määratud: sel kella ajal minnakse magama, sel kella ajal tõustakse üles, sellest kella ajast selleni on nii ja niisugused õppused ja sellest kella ajast selleni oled waba — puhka lahtiste silmadega, tee, mis tahad.

„Aga, hääd inimesed, ütelve ometi, mis peab tegema üks täitsa terweks tunnista-

tud noormees? Sportima? Seda sai tehtud tunnikawa järele kella 1/28 — 1/29-ni ja riwiõppusel. Teatris käima, seltskondlisest elust osa wõtma? Kuid selleks on tarwis raha ja mis teatrid wõi seltside koosolekud on enne kella 20? Lugema, lugema ja jälle lugema? Kuid arwate, et Saaremaa kraawilõikajat, Mulgimaa talusulast, wõi Pelgulinna kingseppa nii wägewalt waldab see populaarne lektüür teawähtedest, maailma laiuusest ja pikkusest, baobaabist, jne.? On's meil kalduwust wõi isu saada uniwersaal-leksikoniks taskuwäljaandes? On tõsi, et on inimesi, keda huwitab lugemise protsessiseenesest — silmad libisewad üle ridade ja lehekülgede nagu jalgraud üle jää, ilma et jääks sügawam jälg jäässe wõi jalgrauasse. Sarnastel on üks kõik, mida nad loewad. Teistel on aga juba lugemisel erihuwid: üks loeb, näiteks, ajalehes ainult kuulutusi, teine kuritegewuse ja õnnetuste kroonikat, kolmas Tarzani metsikuid sõpru jne. On sellest kasu nende waimlise arenemisele, majanduslise seisukorra paranemisele ehk muule tarbele? Kasulikku, arendawat loetakse õige wähe. Esiteks — ei osata lugeda, ja teiseks — ei ole kalduwust ennast sundida waimlisele tööle — see jääb ikkagi ainult ühele osale ülesandeks.

Nii on lugu kõigi mõistlikkude meelelahutustega, kus isiklik tulu ei ole käega katsutaw. Ainult osa andub sellele aktiivselt, suurem jagu jääb külmaks kõrwalt waatajaks wõi teeb igasuguseid wägitükke ehk logeleb. ... seaduslikul alusel.

Et logelemine kaoks kaitsewäest, tuleb meelelahutuste mõistet laiendada: Kino, loengute, ajalehede ja raamatute kõrwale tuleb asutada weel wabad töökodad — puusepa, raudsepa, lukusepa, sadulsepa, sawi ja teised töökodad. See oleks praktiline ala, milles inimene näeb temale elus kasulikku. Wäga ilus algatus on tehtud Tallinna garnisonis aianduse ja mesinduse kursusega. Kuid seda on wähe — kõiki see ei huwita, sest mitte kõigil ei ole oma maalapikest, kus wõib kaewata ja rehitseda ning mesipuu asetada. Ning 2 aastat ei kesta ka see kursus.

Wabad töökodad peawad olema nii sisse seatud, et sõdur oma puhkeaega sääl huwiga wõiks kasutada. Selleks on mõjuw abinõu — isiklik tulu. Ta peab oma töötasu wõimalikult täielikult kätte saama. Ruum, tööriistad ja õpetus peab olema tasuta kasutada; ka materjaal wõib olla tasuta sarnaste peenemate tööde juures,

kus materjaali hind wõrreldes töösaaduste hinnaga õige wäike on.

Esimesel pilgul näib see riigile kulukas ja kahjulik olewat. Kuid kui riikliste huwide mõistmise aluseks wõtta mitte suksäärde kogumise seisukohta, waid rahwamajanduse tulu, siis selgub, et sarnased töökodad on riigile kasulikud. Esiteks õpiwad noored inimesed mitmesuguseid töid ja lahkuvad sõjawäe teenistusest rahwamajandusele hoopis kasulikumatena teguritena, kui olid sõjawäkke tulles. Oskus ja ettewõtlikkus on rahwuslise rikkuse alused, mitte aga kulla, hõbeda, raua wõi söe kaewandused, nagu meil ekslikult ikka weel arwatakse.

Teiseks wõiks wäga mitmeid tarbeasju, mis sõjawägi ise wajab, neis töökodades walmistada. Seega wabaneksid paljud käed sõjawäe warustamise töödelt üldkasulikkude tööde jaoks. Miks, näiteks, sõdurite kapikesi ei wõiks walmistada wabadest töökodades? Miks neid peab muretsema W. W. E. ja K. osakond? Paljud asju wõiks walmistada üldturu jaoks.

Mitte korraldamise wäiksed kulud ei ole riigile raskuseks, waid mahamaetud töötunnid, saamatus ja oskamatus. Ma usun, kui aastas 25 miljoni marka wabade töökodade pääle ära kulutada, siis wõiks wõita tagasi rahwa majandusele need 174 miljoni marka, mis praegu kasutamata töötundide näol kaduma lähewad — maha logetakse seaduslikul alusel. 174 miljoni marka on wõetud kõige kokkuhoidlikuma arwestuse juures.

Haridusministeeriumi eelarwe kujutab ümmarguses summas 500 miljoni marka. Sellest rahast ei tule tagasi riigikassasse otsekohe pennigi — kõik see raha on kütitud lõikuse lootuses kauges tulewikus. Aga wäeosade wabade töökodade kaudu woolaks rahwamajandusele tagasi summa, mis ligi 10 korda suurem riigi poolt kantud kuludest, ning pääle selle oleks tal weel sama eesmärk ja tulu tulewikus, mis haridusministeeriumi kuludelgi.

Oleme kaugele mahajäänud isegi wangikodadest. Kõigi kultuurriikide wangikodade juures on sarnased töökodad — ka meil Eestis. Riik näeb neis wanglate töökodades paremat kaswatusabinõu ja kannab tarwilised kulud. Wang saab osa oma töötasust tarwitamiseks, teine osa hoitakse alal kassas ja antakse kätte karistusseisukorra lõpul kui uue elu algamise ressurs.

Kuid sõjawäes ärgu puudutagu sõdur oma wabal ajal sõrmega kroonu peitli,

höowli, liimipoti wõi muu tööriista külge; ärgu mingu ka käsi liigutama mõne alewi wõi linna meistri töökotta. Lärm läheb lahti, sest ülemus ei saa selleks luba anda — puudub seaduslik alus. Jumal hoidku ülemust, eriti wäeosa ülemat, midagi lubamast ilma seadusliku aluseta.

Jumal hoidku teda ja juhtigu tema jalgu käima seaduslikul alusel, muidu tuleb lärm....

Ja seaduslikul alusel logeleb iga päew 2—3 tundi pääle lõunat wabariigi sõdur.

K. Kirschaum.

Ametlikud teated.

Keda loetakse „kohuste täitjateks.“

Wabariigi walitsuse poolt 30. jaanuaril s. a. wastuwoetud Kaitsewäe ohwitseride teenistuskäigu seadluse põhjal tulewad oma ametkohtadel „kohuste täitjateks“ lugeda: 1) kõik need ohwitserid, kes wastawate kandidaatide nimekirjadesse ei ole üles woetud, ja 2) kõik praegused kaitsewäe-teenistusse jäänud sõjawäe ametnikud kuni majandus-administratiiv ohwitseride kursuste lõpetamiseni.

*

Nimetakse: Major Gustaw Knorring reserwist — Sõjawäe prokurööri abiks, arwates 10. apr. s. a.

Määratakse teenistusse: Noorem-leitnant Arnold Under reserwist — Lennuwäe rügementi, arwates 15. apr. s. a.

Wliakse üle teenistusse, arwates 15. märtsist s. a.: 5. üksikust ja'gwäe pataljonist — 5. jalgwäe rügementi: major Georg Waher, kapten Karl Narits, kapten Julius Eilandt, kapten Woldemar Karing, kapten Heinrich Hiob, kapten Jaan Kruus, kapten Peeter Plado, kapten Hugo Willo, kapten Egon Limberg, leitnant Karl Soobik, leitnant Aleksander Mikker, leitnant Georg Liiw, leitnant Richarg Kwasnik, leitnant August Wassil, leitnant Helmuth Foelsch, noorem-leitnant Oskar Kåbala, noorem-leitnant Rudolf Lellep, noorem-leitnant Johannes Ein, noorem-leitnant Felix Breede, noorem-leitnant Rudolf Intal.

Kaskudetaõtja wanem ohwitser kolonel-leitnant Robert Karunga Sõjawäe warustuswalitsusest 10. jalgwäe rügementi Sõjaaegne ametnik Eduard Lindeberg 5. üksikust jalgwäe pataljonist 5. jalgwäe rügementi. Sõjawäe ametniku asetõtja Ado Järwer 5. üksikust jalgwäe pataljonist 5. jalgwäe rügementi. Sanitäär noorem-leitnant Eduard Tischler Sõjawäe ühendatud Opeasutustest Üksikusse eskadroni. Major Aleksander Jaakson Sõjawäe Opetuskomitee alaline liige — Kindralstaapi. Leitnant Rudolf Oole 10. jalgwäe rügemendist — Sõjawäe staabi korralduswalitsusse. Sanitäär noorem-leitnant Eduard Mihkelson suurtükiväe rügemendist — I diwiisi suurtükiväkke. Sanitäär noorem-leitnant Karl Poltan 5. üksikust jalgwäe pataljonist — 5. jalgwäe rügementi.

Kapten Paul Malahoff Soomusrongide inspektuuri — Tehniliste wägede inspektuuri. Kapten Walter Martinson 1. suurtükiväe rügemendist — I diwiisi suurtükiväkke. Leitnant Albert Kuusk Sõjawäe ringkonna staabist — Ranna-, õhu- ja sisekaitse staapi.

Noorem-leitnant Nikolai Olem 1. jalgwäe rügemendist — 1. soomusrongide rügementi. Noorem-leitnant Karl Wirk 1. soomusrongide rügemendist —

1. jalgwäe rügementi. Sanitäär noorem-leitnant Adolf Kreem Läänemere laewastiku diwisjonist — Merijõudude staapi.

Arwates 15. aprillist s. a: Leitnant Johannes-Robert Sõõt 6. jalgwäe rügemendist — Lennuwäe rügementi. Noorem-leitnant Johannes Selberg II diwiisi suurtükiväest — Lennuwäe rügementi. Noorem-leitnant Jüri Silberg Auto-tankide diwisjonist — Lennuwäe rügementi. Noorem-leitnant Jaan Järw Auto-tankide diwisjonist — Lennuwäe rügementi. Meriwäe noorem-leitnant Nikolai Walge Läänemere laewastiku diwisjonist Lennuwäe rügementi. Meriwäe noorem-leitnant Georg Baum Läänemere laewastiku diwisjonist — Lennuwäe rügementi. Meriwäe noorem-leitnant Samuel Martin Merikindlustest — Lennuwäe rügementi. Sõjawäe ametnik Arthur Lemberg 10. jalgwäe rügemendist — Lennuwäe rügementi. Noorem-leitnant Aleksander Kruuse I diwiisi suurtükiväest — 3. suurtükiväe rügementi.

Arwates 20. detsembrist 1921 a: Leitnant Hermann Kiits II diwiisi intendantuuri — I diwiisi intendantuuri.

Arwatakse reserwi: Registreerimisele ilmunud sõjaaegne ametnik Wassili Sass, arwates 28. weebr. s. a. Lipnik Erich Pettai Piiriwalwe walitsusest, arwates 12. apr. s. a. Registreerimisele ilmunud alam-kapten Alfred-August Siefers, arwates 10. aprillist s. a. Registreerimisele ilmunud noorem-leitnant Aleksander Vau, arwates 1. aprillist s. a. Registreerimisele ilmunud lipnik Eduard Klimberg, arwates 5. apr. s. a. Registreerimisele ilmunud lipnik August Köheli, arwates 10. aprillist s. a. Registreerimisele ilmunud lipnik Georg Kuldwere, arwates 10. apr. s. a. Registreerimisele ilmunud arst Arnold Feldmann, arwates 20. dets. 1923 a. Registreerimisele ilmunud arst Paul Oberschneider, arwates 18. märtsist s. a. Registreerimisele ilmunud arst Hans Siim, arwates 27. märtsist s. a. Sõjawäe ametnik Friedrich Jaas Sõjawäe staabist, arwates 15. märtsist s. a. Sõjawäe ametnik Hans Rimmel 7. jalgwäe rügemendist, arwates 22. märtsist s. a. Sõjaaegne ametnik Olew Anier Inseneri pataljonist, arwates 15. märtsist s. a. Sõjaaegne ametnik Theodor Taal 2. jalgwäe rügemendist, arwates 24. märtsist s. a. Sõjaaegne ametnik Karl Simm 7. jalgwäe rügemendist, arwates 28. märtsist s. a. Sõjawäe ametniku asetõtja Woldemar Zimmermann Sõjawäe staabist, arwates 15. märtsist s. a. Sõjawäe ametniku asetõtja Mihkel Tomingas Sõjawäe warustuswalitsusest, arwates 15. märtsist s. a. Sõjawäe ametniku asetõtja Johannes Patrik Sidepataljonist, arwates 15. märtsist s. a. Registreerimisele ilmunud farmat-sõit Friedrich Knoch, arwates 15. jaanuarist s. a.

Registreerimisele ilmunud farmatsöit Karl Pärt, arwates 19. märtsist s. a. Kapten Konstantin Galnbek lennuväest, arwates 1. aprillist s. a. Nooremleitnant Johan Püssimägi 3. üksikust jalgwäe pataljonist, arwates 1. aprillist s. a. Leitnant August Laatsarus 7. jalgwäe rügemendist, arwates 5. aprillist s. a. Registreerimisele ilmunud arst Helmut Kuhlberg, arwates 15. jaanuarist s. a. Registreerimisele ilmunud arst Jossel-Ben Kropmann, arwates 19. weebr. s. a. Registreerimisele ilmunud arst Jaan Meesaar, arwates 5. märtsist s. a. Registreerimisele ilmunud arst Herman Rossmann, arwates 12. märtsist s. a. Registreerimisele ilmunud arst Gonzago Mierzejewsky, arwates 18. märtsist s. a. Registreerimisele ilmunud loomaarst Iwan Preobraschensky, arwates 18.

märtsist s. a. Registreerimisele ilmunud loomaarst Elmar Redlich, arwates 18. märtsist s. a. Lipnik Arnold Luts Piiriwalwe walitsusest, arwates 27. märtsist s. a. Sõjawäe ametniku aseleitja Ferdinand Rein, Sõjawäe warustuswalitsusest, arwates 1. märtsist s. a. Registreerimisele ilmunud sõjawäe ametnik Rudolf Wedel, arwates 28. märtsist s. a.

Arwatakse erusse: Sanitäär-lipnik Johannes Wälja reserwist — Sõjawäe terwishoiu walitsuse ülema otsusel, arwates 26. märtsist s. a.

Kustutakse ohwitseride nimekirjast: Reserwi lipnik Konstantin Linnamägi, kes 31. jaanuaril 1922. a surnud. Reserwi sanitäär alam-kapten Jaan Laas, kes 13. webruaril 1922. a. surnud.

Merewäe ohwitseride kuld mütsinokkadest.

Meie merewäe ohwitseride mütside kuld nokkade kandmine on pärit weel sõjapäiwilt, kus meie laewade komanderid, inglasi järel aimates, hakkasid kuld nokki kandma, mis wiimaks sai wanemate ohwitseride tunnusemärgiks.

Läinud aastal, kui merewäes üks wanema ohwitseri (kapten-majori) auaste juure moodustati, oli muidugi tegemist jälle selle õnnetu kuld nokkaga, millest sel moel üle saadi, et kapt-majorid, kes iseseiswa wäeosa ülemad, wõiwad mütsil kuld nokka kanda; kes seda ei ole, sel ei ole ka kandmiseks õigust.

See abinõu oli selleks tarwilik, et ära hoida liig paljude kuld mütsinokkade ilmumist. Kuna praegu meil maawäes majorit loetakse wanemaks ohwitseriks, ei saa seda kõik merewäe kapten-majorid olla wormi mitmekesiduse pärast, kuigi nad paberil wanemad ohwitserid on. Weel halwemana, koguni alandusena tundub, kui mõni eeskujulik kapten-major, kes täna iseseiswa wäeosa ülem, temast mitte olenewatel põhjustel homme seda enam aga ei ole, mütsil kuld nokka kandmise õiguse kaotab, kuigi ta muidu aastamele wastawal kohal teenib.

Niisugune kuld nokkade wahetamise ebapraktilisus ja see, et osal wanematest ohwitseridest nende kandmiseks õigust pole, sünnitab rohkem meelekidust kui hääd, päälegi et kõrwal maawäes niisugust wahet ei tehta.

Läinud aastal oli juba ülendusi kapten-majoriteks. Sel aastal ülendati weel juure. Nii kaswab kapten-majorite pere aast-aastalt ikka suuremaks ja kuld mütsi noka kandmise halwad omadused laienewad ikka suurema hulga pääle.

Palju õiglasem oleks ka merewäe wormi nii ühtlustada, nagu seda maawäes on tehtud ja kuidas see kombeks on neis wälisriikide laewastikkudes, kus kuld mütsinokad tarwitusel — Inglise, Braasiilia j. t. laewastikkudes. Tuleks põhimõttel kinni pidada, et kui kord inimene on wanemaks ohwitseriks arwatud, siis tuleb temal juba eo ipso wanema ohwitseri wormi kanda.

Jääks üle kas kõigil kapten-majoritel kanda mütsidel kuld nokkasid ühel alusel teiste wanemate ohwitseridega, ehk wanematest ohwitseridest mitte kellelgi neid kanda.

Mittekandmise poolt oleks õelda, et kuld mütsinokk iseenesest on juba käunis kallis asi ja ta muretsemine wäljamaalt tülikas. Mõtet oleks wanematel ohwitseridel teda kanda esitawormi juures, kui soowitawaks ei peeta teda päris kõrwale heita.

Lõppude lõpuks kogub meil neid kuld nokke liig palju. See jätab ennem halwa, wormiga hoopewana, kui hää mulje. Wälisriikide laewastikkudes saadakse ka ilma kuld mütsinokkadeta läbi. Meie merewäe ohwitserile on esitaworm hädatarwilik. Kuid et iga päew tööriides ja kullatud mütsinokkaga käia, selleks pole mingisugust tarwidust.

Asjast mitte huwitatud.

Wäljamaa sõjawäed.

Poola.

Mõõgakandmisest Poola sõjawäes. Poola sõjaminister kirjutas alla käsukirjale, millega kõigile ohwitseridele mõõgakandmine 1. maist sunnuslikuks tehakse. Mõõka wõib ära wõtta ainult kantsleis, reisul, ratsasõidul ja spordimängudel, biljardil mängides, wisiitidel, kasiinodes, raamatukogudes, ballidel ja tantsuõhtutel. Teatris peab ohwitser mõõka kandma. Merewäe ohwitserid

kannawad kortikut. Rewolwrikandmist nõutakse ainult teenistuslistel esitustel ühes mõõgaga.

Katsed mootorita lennukiga Poolas. Poola õhukaitse liidu poolt korraldati hiljuti „Babja Gora“ lennukateid jõumasinata lennukil „Akar“, mis warustud oli suuskadega. Katse tagajärg oli järgmine: lennukestwus waheta 4 min. 15. sek., lennu pikkus 2 klm. 300 m., lennu kõrgus 30 meetrit. K. U.

Latwia.

Läti kaitseliidu selts. 1922 a. asutati Latvias sõjaministeeriumi kaastegewusel „Läti Kaitseliidu Selts“. Seltsi ülesanne on kaswatada Läti kodanikke rahvusliselt, riikliselt ja sõjaliselt. Tema püüab koondada enda ümber kõiki isamaalisi organisatsioone. Selleks organiseeritakse terwes riigis loenguid, kõneõhtuid jne. Eriiselt püütakse reserwis olewaid sõjawäelasi liikumisele kaasa tõmmata. Juba waremalt waldades ja maakondades elutsewaid kaitseliidu rühmi seotakse uue organisatsiooniga. Kaitseliidu selts on lähemas

ühenduses maakondade kaitseliidu rügementidega. Et liikumist edendada, asutati rinnal kantaw au-märk, mida annetakse oma ja wäljamaa kodanikkudele teenete eest kaitseliidu ja seltsi hääks. Läti kaitseliidu selts saawutas 2 aasta jooksul hää wahekorra Soome ja Leedu kaitseliitlastega. Lätlased loewad endid Soome kaitseliitlaste õpilasteks. Selts tegutseb omal jõul kogutud rahaga. Alguses olid suuremad kawatsused. Taheti muretseda sõjaministeeriumile mõned sõjalaewad ja lennumasinad, kuid sarnaste summade kogumine käis üle jõu. Latvias tegutseb weel sõjaline selts „Isamaa kaitsja“.

—g.

Loengud. Sport. Piduõhtud.

Tallinna garnisoni sõduritele peetawate aian-duse, mesinduse ja kanakaswatuse kursuste loengud on Tallinna garnisoni „Sõduri Kodu S. Tartu maant. № 64, allpool nimetatud päewadel kella 19—21-ni, 15 minutilise waheajaga. Loengud on jaotatud:

Esmaspäewal, 28. apr., lektor Poola loeng: „Loomulik ja kunstlik haudumine“.

Teisipäewal, 29. apr., lektor Poola loeng: „Kodulindude poegade toitmine ja kaswatamine“. Reedel, 2. mail, lektor Poola loeng: „Weelindude kaswatamine“.

Esmaspäewal, 5. mail, lektor Poola loeng: „Kodulindude nuumamine, tapmine ja nende saaduste kasutamine“.

Teisipäewal, 6. mail, lektor Soo loeng: „Kunstlikud abinõud meesaagi suurendamiseks. Mee-wõtmine. Tööd pärast saaki talwemajas.“

Kesknädalal, 7. mail, lektor Reimi loeng: „Sõnnikulawade tähtsus ja nende asutamine“.

Neljapäewadel, 8. mail, lektor Soo loeng: „Mesilaste kaswatus ja tõuparandus“.

★

4. mail s. a. korraldatakse Tallinna garnisoni spordi komisjoni poolt murdmaa jooks Tondil suurtüki ladude piirkonnast Tallinna „Spordi“ aeda.

Wõistlejate kogumine kell 9.30 Tondil Sõja-wäe Ühendatud Opeasutuste kädettide kasiino juures. Wõistluse algus kell 10.30. Wõistlejate riietus — spordiülikond wõistlejate äranägemise järele.

Wõistlusest osawõtjate ülesandmist wõtab wastu spordikomisjoni sekretäär noorem-leitnant Lepp Tondil, Sõjawäe Ühendatud Opeasutustes, kuni 1. maini kell 12.

„Sõduri“

järgmised aastakäigud on weel saadawal
1-ne aastakäik (1919 a.) 39 numbrit (puudub № 1),
hind 150 mk.

2-ne aastakäik (1920 a.) 52 numbrit, hind 200 mk.

4-jas „ (1922 a.) 23 numbrit (puudub № 1)
ühes lisadega (12 numbrit), hind 300 mk.

5-es aastakäik (1923 a.) 24 numbrit ühes lisadega
(12 numbrit), hind 300 mk.

Kolmandast aastakäigust on saadawal mõned üksikud numbrid.

Tellida wõib, postiga ehk suusõnal, „Sõduri“ talitusest, Tallinn, Pagari tän. 1, tuba 25-a. Telefon № 163 (Sw. keskj.).

Bibliograafia.

Läti sõjaline ajakiri „Aizsargs“. Ajakiri „Aizsargs“ ilmub Läti Kaitseliidu Seltsi wäljaandel kord kuus. Tema sisaldab tähtsamaid küsimusi riigikaitse ja sõjalise kaswatuse alalt. Peab silmas sõjaasjanduse uuemaid tehnilisi saawutusi. Temas on wäljawõtted wäljamaa sõjakirjandusest. Pää-asjalikult tutvustab ajakiri lugejaid naaberriikide ja oma kaitseliidu organisatsiooniga ja eluga. Ajakiri on ilustatud rohkearwuliste piltidega kaitseliidu ja sõjawäe elust. Üldiselt on „Aizsargsi“ ülesanne luua waimlist sidet kaitseliidu rühmade wahel terwes riigis, kaswatada rahvuslist ja isamaalist waimu, teha kättesaadawaks kodanikkudele ja kaitseliitlastele sõjalised teated.

—g.

Toimetusele saadetud kirjandus.

Agu № 15. Kirjanduse, kunsti ja kultuuri ajakiri. Odamees № № 3, 4.

Kodu № 8. Perekondlik kirjanduse, teaduse ja kunstiajakiri.

Muusikaleht № № 1, 2, 3. Eesti lauljate liidu wäljaanne.

Eesti Spordileht № 5/6. Eesti spordi keskliidu häälekandja.

Eesti Politseileht № № 14, 15. Administratiiv-õigusline aegkiri.

Eesti Skout № 2. Eesti skoutide malewa hääle-kandja.

Eesti Majandus № 14. Tööstuse, kaubanduse ja rahanduse ajakiri.

Eesti Mets № 8. Metsa- ja jahiasjanduse ajakiri.

Wastutaw toimetaja: E. Limberg.

Wäljaandja: Kindralstaabi Walitsus.

Soomusrongide diviis vabadussõjas

Punaväe sissetungimine ja väljatõrjumine.

Kokkuseadnud Soomusrongide Brigaadi
— Ajaloo Komitee korraldusel —

Ed. Laamann.

Hind 200 mk.

Saada „Sõduri“ talitusest, Tallinnas,
Pagari tän. № 1.